

“Goede waar is ons devies”

Over kruideniers, grutterswaren en comestibles in Scherpenzeel

Eén van de leden van de Vereniging Oud Scherpenzeel heeft een inventarisatie gemaakt van winkels en bedrijven die vroeger in ons dorp gevestigd waren, maar inmiddels zijn verdwenen. Het zijn er meer dan honderd! In een aantal artikelen in deze krant zal Oud Scherpenzeel hieraan de komende tijd aandacht besteden en telkens een beroepsgroep centraal stellen. Vandaag beginnen we met een verhaal over kruideniers, waarvan er in de loop der tijden veel zijn geweest in Scherpenzeel.

Interieur traditionele kruidenierswinkel.

In de middeleeuwen zijn er al 'crudeners' in ons land. Ze zijn dankzij hun kruiden vaak ook een soort drogist en apotheker. Ze verkopen inheemse geneeskundige kruiden, keukenkruiden, zidvruchten en specerijen. Het aantal kruidenierswinkels neemt een hoge vlucht als in 1595 de route naar Indië bekend wordt en de handel in specerijen (koloniale waren) met de koloniën opkomt. Vanaf de zeventiende eeuw wordt wettelijk vastgelegd dat kruideniers geen geneeskundige artikelen mogen verkopen.

De kruidenier is een detailhandelaar in “droge” levensmiddelen. Hiermee onderscheidt hij zich van de bakker, de slager en de groenteboer, die verse levensmiddelen verkopen. De gespecialiseerde kruidenier verkoopt ook comestibles of delicatessen. De producten van Verkade worden aanvankelijk alleen aan deze kruidenierswinkels geleverd. In Scherpenzeel prijst levensmiddelenbedrijf Wedo van H.J.Goldstein in 1924 met de slogan “Goede waar is ons devies” zijn comestibles aan.

Tot in de jaren vijftig van de twintigste eeuw is de kruidenierswinkel een bedieningswinkel. De kruidenier ontvangt van de grossier de artikelen in grootverpakking. Suiker wordt geleverd in papieren balen van 50 kilo; erwten, bonen en rijst in grote jutezakken; snoep en koekjes in dozen, trommels en potten; zout, stroop en zuurkool in grote vaten. Stroop en diverse andere producten worden vaak in een door de klant meegenomen kommetje gedaan dat met een

strijkstok wordt gladgestreken. Hieraan blijft natuurlijk wel eens wat hangen. Zelfs petroleum is bij de kruidenier verkrijgbaar.

Vlnr, mevrouw Kuiper, dochters Carolien en Dina, Riek Vlastuin. De dames staan voor de winkel van Bart Kuiper, 1920.

Het aantal voorverpakte artikelen is dan nog betrekkelijk klein. Na afwegen worden veel producten in een papieren tuitzak gedaan. De kruidenierswinkels zijn vaak op dezelfde manier ingedeeld: een lange toonbank met daarop een kassa en weegschaal, daarachter wandstellingen met open bakken met producten. De winstmarges zijn niet groot: zo tussen de 15 en 20 procent, zodat het hard werken is voor de kruidenier om een redelijk inkomen voor zijn gezin te verdienen. Zes dagen in de week werken van 7 uur 's morgens tot 10 uur 's avonds is gebruikelijk.

Familie Boom voor hun huis aan de Marktstraat, waar nu de Kromme Hoek is. Achter het huis was een winkeltje. Op de wagen mevrouw Boom met de kinderen Mina en Jan. Vader Boom staat naast het paard.

Bij de kruidenier doe je niet alleen boodschappen, maar word je ook op de hoogte gehouden van de laatste nieuwtjes in het dorp. Huisvrouwen ontmoeten elkaar hier en wisselen roddels uit. Zo heeft de kruidenier ook een belangrijke sociale functie.

In een boodschappenboekje noteert de klant de gewenste boodschappen. De kruidenier maakt de bestelling klaar en zet de prijzen achter de bestelde producten, die vaak 'op de pof' worden gekocht en pas aan het eind van de week of maand worden betaald. De meeste kruideniers bezorgen de boodschappen desgewenst met de bakfiets aan huis. Een klant die niet betaalt wordt soms met naam en toenaam op een door iedereen te lezen lijst gezet, zodat de wanbetaler alsnog zijn schuld voldoet.

Rond 1930 zijn er in Scherpenzeel ongeveer twintig kruideniersachtige winkeltjes. In deze tijd kan iedereen een winkel openen. Er bestaan nog geen vestigingsvoorschriften. In de crisisjaren proberen velen wat bij te verdienen door kruidenierswaren te gaan verkopen. Een tot winkeltje omgebouwd kamertje of schuurtje is vaak al voldoende om een 'zaak' te beginnen.

In deze periode openen Budding, Boom en Osnabrugge een kruidenierswinkel in ons dorp, terwijl Van Silfhout een winkel overneemt van Ploeg die hiervoor bijna veertig jaar deze kruidenierswinkel annex bakkerij heeft gerund. De heer Koster neemt in 1934 de bakkerij met kruidenierswinkel van Poot over. Wist u dat de inmiddels verdwenen kledingzaak van Methorst aan het Kerkplein (Plein 1940) in het begin van de jaren dertig van de vorige eeuw ook kruidenierswaren heeft verkocht?

Het assortiment van veel kruideniers is uitgebreid: naast de eerder genoemde levensmiddelen wordt er vaak ook brood gebakken en worden er allerlei non food producten verkocht. Wie herinnert zich niet de Sunlightzeep (vaak uitgesproken als Sun-lichtzeep) en Boldoot eau de cologne? Kruidenier L.v.d.Brandhof aan het Oosteinde maakt achter zijn huis in de schuur zelf wrijfwas en schoensmeer met de merknaam Sella die hij in zijn winkel verkoopt.

Naast de al genoemde kruideniers kan het rijtje zonder volledig te zijn nog aangevuld worden met Van Middendorp, Stam, H.Methorst, Inkenhaag, Kuiper, Lot van Setten, G.van Setten,

Van de Goor, Westbroek en Van Hoevelaken. Ook zij verkopen kruidenierswaren naast andere producten.

Zelfbedieningswinkels.

In 1916 wordt in Amerika de eerste zelfbedieningswinkel geopend. In Nederland is dat in 1948 in Nijmegen het geval. Veel kruideniers verzetten zich tegen de komst van deze winkels en willen hun eigen winkel niet tot zelfbedieningswinkel omdopen, omdat de kruidenier zo zijn plaats achter de toonbank moet opgeven en achter de schermen moet gaan werken.

Kruidenierswinkel van Middendorp aan het Oosteinde, waar nu Cafeteria 't Hoekje is.

Bovendien is hij van mening dat de klant geen behoefte heeft aan een zelfbedieningswinkel. Ook leidt dit soort winkels tot diefstal en hebzucht, aldus de kruidenier. Dat de consument er heel anders over denkt blijkt uit een reactie van een journaliste in het damesweekblad 'Margriet'. Zij doet eind 1948 in het blad uitgebreid verslag over haar bezoek aan de eerste zelfbedieningswinkel. Volgens haar is de winkel een 'ongekend paradijs' voor de huisvrouw. Ze voelt zich in de zelfbedieningswinkel, zo schrijft ze, 'heerseres over een klein koninkrijk'. Het is duidelijk: de 'Help Uzelf winkel' zal het uiteindelijk winnen van de traditionele kruidenierswinkel. Ook in Scherpenzeel. In ons dorp is Coöperatie 'Ons Belang' aan de Dorpsstraat de eerste levensmiddelenwinkel die volgens de nieuwe formule kruidenierswaren aan de man brengt.

Kruidenierswinkel van J.J. Methorst aan het Kerkplein, 1938.

In 1966 moet de winkel van Koster worden afgebroken om de Margrietlaan te kunnen laten aansluiten op de Dorpsstraat. Er komt een nieuwe Vivo-zelfbedieningszaak voor in de plaats op de plek waar nu Groot Wallenburgh staat. Hierna openen de A&O van Herman Pul en de Spar (nu Super De Boer) een zelfbedieningszaak. De Vivo en de A&O zijn inmiddels al weer verdwenen evenals alle eerder genoemde kruidenierswinkels. Nu kunnen we voor onze dagelijkse boodschappen in ons dorp terecht bij de Golff en Super De Boer.

Vivo van Koster.

Dit artikel is allesbehalve volledig. Over elke afzonderlijke kruidenierswinkel is een verhaal te schrijven. En dan hebben we het nog niet eens gehad over de rijdende winkelwagens die gedurende een bepaalde periode hier met kruidenierswaren rondreden.

In het verenigingsblad van Oud Scherpenzeel zal de geschiedenis van één van de voormalige kruidenierswinkels uitvoerig worden beschreven.

Als u aanvullende informatie heeft over één of meerdere kruidenierswinkels in Scherpenzeel, dan stellen we het op prijs als u contact opneemt met onze vereniging: Wim v.d.Berg, tel 033-2772183.

Advertenties uit de periode 1925-1937:

Zaterdag 7 Januari a.s. te 2 uur
OPENING
Brood-, Banket- & Beschuitbakkertij
 annex handel in **KRUIDENIERSWAREN,**
Tabak, Sigaren en Sigaretten
 Bij aankoop van f 2.— een aardige
SURPRISE
 Bel. aanbev. **E. 8007 J^e, Stationsstr. D554**

Volgende week
 Bij aankoop van 2 pond KOFFIE
 prima smaak, van 40 en 50 ct.
 per pond
moete Kop en Schotel GRATIS!
 Beleefd aanbevelend,
L. v. d. Brandhof
 OOSTEINDE 29.

W. Buddingh Hzn.

Dorpsstraat 319 - Telefoon 6 - Scherpenzeel

**Kruideniers- en Grutterswaren
Tabak - Sigaren - Sigaretten**

Steeds te kwaliteit
tegen billijke prijzen!

Ondergeteekende deelt het geachte publiek van SCHERPENZEEL en omstreken mede, dat hij

Zaterdag 6 Sept. a.s.

n.m. 5 uur, zijn nieuwen winkel, **Dorpsstr. 65** opent in KRUIDENIERSWAREN, FRUIT, VISCH, COMESTIBLES, GROENTEN, enz.

Iedere koper, die vanaf Zaterdag t/m Vrijdag 12 Sept. voor f 1,— koopt krijgt een **KLEINEN**, iedere koper van f 2.50 aan kruidenierswaren een **GROOTEN KOEK** cadeau.

Uitgezonderd op suiker en roomboter.

Beleefd aanbevelend,

H. J. GOLDSTEIN

Bezuinigen !!!

Door het gebruik van **SILBEN EXTRA** slechts 75 cent p. pond, en daarenboven de meest waardevolle cadeaux.

H. METHORST

Oosteinde - Scherpenzeel.

Wat betaalt U ?

1 flesch Azijn . . . 8 cent
2 flesschen Limonade Gazeuse voor 20 cent
Prima dikke Zoute Visch voor 25 cent per pond bij

A. Inkenhaag,

Scherpenzeel.

Tijdens de Winkelweek

ontvangt elken koper op 3, 7 en 10 September, bij aankoop van **75 cent** (uitgesloten boter en suiker)

Een eigengebakken **GNTBIJTKOEK**

CADEAU!

A. KOSTER,

Brood-, Bakketbakker en Winkelier

JE ADRES

Voor Rook- en Pruintabak, Sigaren, Sigaretten, en Koloniale waren, is

LOT VAN SETTEN

Bullengewone tijden Bullengewone prijzen.

Vanaf heden koopt U bij:

J. J. METHORST, Kerkplein

SCHERPENZEEL.

3 pond prima koffie voor 1,—	
5 pond witte Suiker 0.90,	bij 1 pond 19 cent
5 pond van de beste rijst 0.45,	bij 1 pond 10 cent
5 pond griesmeel 0.40,	bij 1 pond 9 cent
5 pond boekweitmeel 0.50,	bij 1 pond 11 cent
1 kilo cacao voor 0.40,	bij 1 pond 25 cent

Voor de a.s. Feestdagen:

Krenten per pond 30 ct.	Rozijnen per pond 35 ct.
Rzapolie p. flesch 35 ct.	Boterolie p. flesch 40 ct.
Bloem 8 cent p. pond.	Sucade 15 ct. per ons.

Verder alle kruidenierswaren tegen concurreerende prijzen
Beleefd aanbevelend.

Huismoeders koopt goede waar voor weinig geld.

Prima Koffie	1/2 pd.	22
Cadeau "	"	25
" Thee	"	35
" "	"	25
" "	"	18
Norma Margarine	"	26
Sanella	"	27
Blue Band	"	29
Silben Cadeau	"	40
Prima Kaas	35 cent pond	
Glycerine zeep f 1.80 per vat van 30 pond.		
Los	7 cent per pond	

Beleefd aanbevelend,

W. V. MIDDENDORP

Oosteinde 11, Scherpenzeel

Ondergeteekende maakt bekend heden te hebben **GEOPEND** een winkel in

Kruidenierswaren en aanverw. artikelen

als: **PRIMA LIMONADE** 32 en 40 cent per flesch
SLAOLIE 68 ct., **AZIJN** 10 cent per flesch

Beleefd aanbevelend,

B. OSNABRUGGE, Dorpsstraat 334, Sch'zeel

Probeert U eens

**Onze Gebakjes, Aman-
del- en Boterkoekjes.**

Ook Cocoskoekjes
à 20 cent per half pond.

J. VAN SILFHOUT
Brood-, Koek- en Banketbakkerij.

Vraagt nog heden 'n pakje

Silben Extra

ter vervanging van NATUUR-
BOTER, met de meest fraaiste
en degelijkste CADEAUX, bij

M. v. Dusschoten

Zaterdag 28 April 1934
— des 's middags om 2 uur

Heropening

onzer zaak in:

Brood, Banket, Kruidenierswaren, enz.

Bij deze gelegenheid kunt U een
TAART OF KRENTENBROOD raden

Beleefd aanbevelend,

J. W. van Engelenhoven
Marktstraat Scherpenzeel

Silben Extra

de beste Margarine met
de fraaiste CADEAUX

Vraagt nog heden een pakje bij

E. VAN GINKEL
SCHERPENZEEL

Machinale Breierij.

Het aangewezen adres voor het
Breien en aanbreien van alle
soorten kousen en Sokken,
en allerhande artikelen bij het breivak behoorende is

R. van Hoevelaken

Verder vestigen wij Uwe aandacht op onze ruime
sortering in Wol, Garen, Band, Sajat, Manufacturen
en Koloniale waren.

TABAK, SIGAREN, SIGARETTEN, enz. enz.
BELEEFD AANBEVELEND.

Neemt proef

Prima FRIESCHE BOTER

75 ct. per pond

Aanbevelend,

G. v. SETTEN